

אגדת היום

הרחבות וכיווני מחשבה על אגדות התלמוד סביב הדף היומי >> יח-כד כסלו >> בבא מציעא פג-פט

סעודת האבות וסעודת שלמה

רקע

המשנה עוסקת בתנאי העסקה של פועלים. היא מביאה מחלוקת: האם יש לומר בפירוש מה יקבלו הפועלים לאכול, או שברור שהולכים לפי הנורמה במקום? לחיזוק הדעה הראשונה (שלא נפסקה להלכה) מובא מעשה.

תרגום וביאור

משנה: רבי יוחנן בן מתיא אמר לבנו לשכור פועלים, והוא שכר ואמר שייתן להם מזונות. אביו אמר לו שלפי דבריו, אפילו אם ייתן להם מזונות כפי שהיה בסעודתו הגדולה של שלמה (המתוארת בספר מלכים), לא יצא ידי התחייבותו - שכן הם בני אברהם יצחק ויעקב. הוא הורה לו להגיד להם, לפני שיתחילו לעבוד, שייתן להם רק פת וקטנית. רבן שמעון בן גמליאל חלק ואמר שהבן לא היה צורך לומר כלום, כיוון שהולכים לפי המקובל במקום. גמרא: האמנם סעודתו של אברהם גדולה מסעודת שלמה? הרי הפסוקים על שלמה מתארים כמות שיא של מזון מדי יום (ולפי גוריון בן אסטיון ורבי יצחק, כל הכמות הזו היא רק לכיסוי פי הקדרה, או לתבשיל שולי בסעודה, קל וחומר לסעודה עצמה), ובסעודת אברהם לאורחיו היה רק בן בקר אחד (ולפי רב יהודה בשם רב היו שלושה)? משיבה הגמרא: השאלה היא לכמה אנשים הסעודה מתחלקת. אברהם חילק שלושה בני בקר לשלושה אנשים, וסעודת שלמה היא לכל ישראל, שהיו רבים מאוד.

הכוונה ללימוד עצמי

שאלות

למה חשוב למי הייתה סעודה גדולה יותר? האם ייתכן שבאמת סעודתו של אברהם הייתה גדולה משל מלך אדיר כמו שלמה? מה מיוחד בסעודה שמתחלקת לכל עם ישראל? כמה כבר נשאר לכל אחד?

האגדה: בבא מציעא פו ב

[משנה]

מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן מַתִּיאָ שְׁאָמַר לְבָנוּ: צֵא וּשְׁכַר לָנוּ פּוֹעֲלִים, הֲלֵךְ וּפְסַק לָהֶם מְזוֹנוֹת. כְּשֶׁבָא אֶצֶל אָבִיו, אָמַר לוֹ: בְּנִי, אֲפָלוּ אִם אַתָּה עוֹשֶׂה לָהֶם כְּסַעוּדַת שְׁלֹמֹה בְּשַׁעְתּוֹ, לֹא יֵצֵאת יְדֵי הוֹבְתָךְ עִמָּהֶם, שֶׁהֵם בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב! אֵלָּא, עַד שֶׁלֹּא יִתְחִילוּ בְּמִלְאָכָה צֵא וְאָמַר לָהֶם: עַל מְנַת שְׂאִין לָכֶם עָלֵי אֵלָּא פֶת וְקַטְנִית בְּלֶבֶד. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא הָיָה צָרִיף לוֹמַר; הִפֵּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה.

[גמרא]

לְמִי מָרָא דְסַע וְדָה דְאַבְרָהָם אָבִי נ וּ עַדִּי פֶּא מְדַשְׁלָמָה!?

וְהַכְּתִיב: "וַיְהִי לָהֶם שְׁלֹמֹה לְיוֹם אֶחָד שְׁלֹשִׁים כֹּר סֵלֶת, וְשֹׁשִׁים כֹּר קֶמַח, עֲשָׂרָה בָּקָר בְּרָאִים (...)"

וְאָמַר גּוֹרִיוֹן בֶּן אֶסְטִיּוֹן מִשְׁמִיָּה דְרַב: הֲלֵלוּ, לְעִמְלָן שֶׁל טַבְּחִים, וְרַבִּי יִצְחָק אָמַר: הֲלֵלוּ, לְצִיְקֵי קְדָרָה;

וְאֵלּוּ גַבִּי אַבְרָהָם כְּתִיב: "וְאֵל הַבָּקָר רֵץ אַבְרָהָם, וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רֶךְ וְטוֹב", וְאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב:

"בֶּן בָּקָר", אֶחָד, "רֶךְ", שְׁנַיִם, "וְטוֹב", שְׁלֹשָׁה!

הֵתָם, תְּלַת תּוֹרֵי תִּלְתָּא גְבָרִי, הֵכָא, לְכֹל יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה, שְׁנַאֲמַר: "יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כְּחוֹל אֲשֶׁר עַל הַיָּם".

(הגרסה המנוקדת - מתוך אתר "דעת")

אגודת היום

גיליון 58 | בא מציעא פג-פט
סעודת האבות וסעודת שלמה

מעלה אישית מול הצלחה לאומית *השאלה בסוגיה*

המעשה במשנה בא להעביר מסר הלכתי-משפטי, אך עולה ממנו גם אמירה רוחנית עקרונית: פועלים יכולים, תיאורטית, לדרוש דרישות מופקעות מתוקף היותם בני שלושת האבות. הגמרא מקבלת זאת, אך מוטרדת מההשוואה בין האבות לשלמה. היא מצטטת את הפסוקים על ימי השיא של ממלכת שלמה, ומראה כמה גדול הפער בין סעודת שלמה המלך ובין הסעודה הצנועה שהציע אברהם לאורחיו. איך ייתכן שלבני אברהם, יצחק ויעקב מגיעה סעודה גדולה יותר מסעודת שלמה?

אפשר לקרוא את שאלת הגמרא גם באופן עמוק יותר. ייתכן שיש בעיה מהותית בקביעת יחס כזה בין האבות לשלמה המלך. הפסוק על שלמה לקוח מפרק המתאר את הפאר והשגשוג בימיו. שיא כלכלי, בטחוני, מדיני, תרבותי ואפילו רוחני. הסעודה היא אחד מהביטויים הפשוטים והישירים של השגשוג, על פי הנוסחה המציאותית הפשוטה: אם המצב טוב – יש אוכל, ואם לא – אין אוכל. אם כך, כאשר המשנה מסייגת את התיאור המופלא של הסעודה, היא מסייגת את כל תיאור השגשוג של שלמה, ומעמידה אותו בצל תיאורי האבות. עם כל הכבוד וההערכה לשלמה, אברהם יצחק ויעקב היו הרבה מעבר לזה. לפי הבנה זו, זה מה שעומד ביסוד קושיית הגמרא: האמנם האבות גדולים משלמה? האמנם התקופה שלפני יצירת עם ישראל גדולה מעליית קרנו בתור ממלכה?

התיאור האידיאלי של מלכותו באמת לא בא לתאר אותו באופן פרטי; השיא אינו שלמה כאדם, אלא ממלכת שלמה כממלכה, והממלכה היא העם.

תשובת הגמרא היא שהתיאורים המופלאים בספר מלכים א לא נאמרו על שלמה בפני עצמו, אלא על כל עם ישראל. כמות המזון מתחלקת בין האזרחים,

ואז היא פחות עצומה ממה שנראה. אצל אברהם, לעומת זאת, שלושה אזרחים אכלו שלושה פרים, סעודה שלמה לכל אחד.

לפי הרמה העמוקה יותר של ההשוואה, הגמרא מחדדת את מעלתה של כל תקופה: בתקופת האבות, מעלתם האישית של כל אחד מהאבות הייתה עצומה. במישור החומרי זה התבטא בבקר שלם לאדם, ואפשר להניח שגם במישור הרוחני השיג כל אחד מהאבות את ברכתו בשלמות. המלך שלמה באופן פרטי לא זכה למדרגה זו, כאדם יחיד הוא לא הגיע למעלתם העליונה של שלושת האבות. אולם התיאור האידיאלי של מלכותו באמת לא בא לתאר אותו באופן פרטי; השיא אינו שלמה כאדם, אלא ממלכת שלמה כממלכה, והממלכה היא העם.

האם הגמרא באה למעט בערך ממלכת שלמה, ולומר שאם גדולתה מתחלקת בין כל האזרחים, הרי שנשאר רק מעט לכל אחד? נראה שהיא לא באה לשנות בתכלית את רוחו של הפרק בספר מלכים. אם מסתכלים על ברכתו הפרטית של כל אחד בפני עצמו, אכן היא מצומצמת יחסית למדרגה שבני אברהם, יצחק ויעקב מסוגלים להגיע אליה; אולם המבט של ספר מלכים הוא על הממלכה, על הכלל, על מצבה הנעלה של האומה. גם אם ברכתו של הפרט אינה שוברת שיאים, בסך הכל מצטרפות הברכות של כולם, והמכלול הוא בעל מעלה אדירה.

לא יהיה נכון לערבב בין שתי המעלות, הפרטית והכללית. יש עניין שכל פרט יגיע לשלמותו, וגם הכלל צריך להגיע לשלמותו.

בכל מכל כל

מכישנות האלצה

"תורת חיים" בפירושו לאגדתנו

נראה דהא דקאמר שהן בני אברהם יצחק ויעקב, לאו אסעודת אברהם שעשה למלאכים סמיו, אלא הכי קאמר:

שהן בני אברהם יצחק ויעקב שנתברכו מפי השכינה בעושר וכבוד וגדולה,

וכל אחד גדול בדורו היה כדאשכחן בכמה דוכתי,

ואם כן מסתמא הוה סעודותיהו שבכל יום ויום עדיפא מדשלמה, כדמסיק...

ולעולם סעודתיה דאברהם שהיה עושה בכל יום על שלחנו מסתמא הוה עדיף מדשלמה לפי ערך.

וכן סעודותיהו דיצחק ויעקב כיון דברכתן וגדולתן הוה יותר מגדולת שלמה.

(= נראה שהאמירה שסעודתם של אברהם יצחק ויעקב הייתה גדולה משל שלמה, אינה מבוססת על הפסוקים בנוגע לאברהם והמלאכים, אלא על ההנחה שאברהם יצחק ויעקב התברכו מפי השכינה בעושר, כבוד וגדולה. הגמרא מקשה על סעודת אברהם ומתרצת, אבל מכל מקום סעודתו הייתה גדולה וכן סעודותיהם של יצחק ויעקב, כיוון שברכתם וגדולתם הייתה גדולה משל שלמה.)